

(str. 135–140), Iz muzejskega dela (str. 141–168), Drobtinice iz šolske preteklosti (str. 169–184), Poročila in ocene (str. 185–196).

Vsebina je pestra in prinaša širok izbor prispevkov, ki bodo zanimivi tako za strokovnjaka kot za običajnega bralca, saj posegajo na področje vzgoje in izobraževanja tako problemsko kot tudi informativno. Tako se v prispevku Maje Žvanut *Vzgojni ideali v 17. stoletju* (str. 7–14) srečamo z vzgojo v času verske prenove na osnovi dela Speculum Generosae Juventutis, namenjenega plemiški mladini, in dela Orbis pictus sensualium, namenjenega vsem otrokom. Avtorica ugotavlja, »da je bila nekdaj za izoblikovanje mladega človeka najpomembnejša vzgoja, izobrazba pa je bila le njen bolj ali manj pomemben sestavni del. Danes je ravno obratno, izobrazba naj bi bila ključ do vsakršnih uspehov, vzgoja pa neobdijetna, in se z njo najraje ne bi nihče ukvarjal«.

V nadaljevanju prvega poglavja se srečamo še z razpravami Zorana Radonjiča (*Druga svetovna vojna v slovenskih učbenikih za zgodovino*, str. 15–34), Vande Trdan (*Šolstvo na Kočevskem od druge polovice 19. stoletja do konca prve svetovne vojne*, str. 35–60) in Stanislava Južniča (*Življenje in delo jezikoslovca Rudolfa Južniča*, str. 61–78).

V drugem poglavju se seznanimo s tristoletnico delovanja uršulink v Ljubljani, predstavljen nam je Učiteljski tovariš, ki je nasledil Šolskega prijatelja in se sprehodimo po zgodovini šolstva v Brežicah – do trgovske in ekonomske šole.

Poglavje Jubileji ni namenjeno osebnim jubilejem, ampak (visokim) jubilejem šol in ga skrbno pripravlja Slavica Pavlič. Osnovni podatki iz zgodovine posamezne šole, ki jih avtorica črpa iz arhivskih virov (kronik), časopisov in brošur, imajo poseben namen – »spodbuditi šole k praznovanju in raziskovanju svoje preteklosti«.

Čisto suhoparno strokovna pa Šolska kronika tudi ni, kajti za to poskrbijo zanimivi in včasih prav hudomušni prispevki v poglavju Drobtinice iz šolske preteklosti.

Druga številka s podnaslovom Ostankov zbornik je namenjena življenju in delu Franceta Ostanka, ki je bil dolgoletni ravnatelj muzeja, učitelj, pomemben kulturni delavec in raziskovalec šolske preteklosti.

France Ostanek se je rodil leta 1902. Po maturi na učiteljskišči v Ljubljani se je zaposlil na osnovni šoli v Sodražici in nato v Vodichah, kjer je bil šolski upravitelj. Od leta 1935 je služboval v Ljubljani na prosvetnem področju. Leta 1951 ga je pot pripeljala v Slovenski šolski muzej, kjer je postal ravnatelj in vodil muzej do leta 1974.

Prispevki številnih avtorjev nam ne predstavijo samo Franceta Ostanka, kulturno prosvetnega delavca in raziskovalca, ampak tudi pregledno orišejo obdobje, v katerem je živel in ustvarjal.

Pričujoča Šolska kronika prinaša za vsakega nekaj. Je informativno poučna in berljiva, opremljena z mnogimi fotografijami in likovno prijetnega videza.

Ivanka Zajc Cizelj

OD DOBRIH DEKLET DO FEMINISTK

Splošno žensko društvo 1901–1945; urednici Nataša Budna Kodrič, Aleksandra Serše; Arhiv Republike Slovenije, Ljubljana 2003; 575 strani.

Pričujoč zbornik, ki so ga pripravili sodelavci Arhiva Republike Slovenije, Zgodovinskega arhiva Ljubljana, Narodnega muzeja, Inštituta za novejšo zgodovino, SAZU in Univerze na Dunaju, je v bistvu odmev in nadaljevanje istoimenske razstave, ki je bila predlani na ogled v prostorih Arhiva Republike Slovenije. Če je omenjena razstava služila kot nekakšna vaba ali namig, ki naj sproži intenzivnejše zanimanje za slovensko »žensko« zgodovino, potem je ta zbornik precej velik del omenjene zgodovine. Urednici sta k pisanju povabili 30 pisk (!) in piscev (čast moških rešujejo trije), ki so prispevali kar 47 tekstov.

Uvodni prispevek Marte Verginelle je odličen pregled vstopanja žensk v slovensko zgodovino. Nadaljuje ga razprava Staneta Grande o ženskah in revoluciji leta 1848, ki začenja tematski sklop »Začetki ženskega gibanja«. Avtorice in avtorji v tem poglavju predstavljajo posamezne mejnike in pomembne procese, ki so pripomogli k artikulaciji ženskih zahtev. V prvem delu so objavljeni prispevki Nataše Budna Kodrič (*Žensko gibanje na Slovenskem do druge svetovne vojne in Feministične zahteve*), Mateje Jeraj (*Vloga in*

položaj žensk v obdobju 1918–1941), Nevenke Troha (*Slovensko žensko gibanje v Trstu na prelomu 19. in 20. stoletja*), Vasilija Melika (*Ženske in volitve pred drugo svetovno vojno*) ter Barbare Pešak Mikec o prvi slovenski pesnici in pisateljici, ki je »žensko vprašanje« spravila tudi v literaturo – Pavlini Pajk.

Slavljenju – Splošnemu ženskemu društvu (SŽD) je posvečeno drugo poglavje s prispevki Nataše Budna Kodrič (*SŽD, Članice SŽD in Franja Tavčar*), Igorja Zemljiča (*Ženska v družini in družbi*), Anje Dular (*Knjižnica SŽD*), prispevki Žive Vidmar (*Josipina Vidmar*), Mateje Jeraj (*Minka Govekar*), Katarine Keber (*Minka Gašperlin*) in Mojce Šorn (*Maša Grom*) pa začenjajo »biografski del« zbornika. Najprej so predstavljene »stebrice« društva, sledi pa jim poglavje o radikalkah (Feministke) z zapisi Mateje Jeraj (*Angela Vode*), Darinke Drnovšek (*Alojzija Štebi*) in Andreje Klasinc Škofljanec (*Cirila Štebi Pleško*).

Naslednja poglavja predstavljajo posamezne segmente članstva SŽD. Učiteljice in profesorice (avtorici Aleksandra Serše in Tatjana Hojan), zdravnice (Aleksandra Serše, Živa Melik), pravnice (Jelka Melik), novinarke (Nataša Budna Kodrič, Igor Zemljič, Nina Vodopivec in Metka Gombač), prve slovenske pesnice in pisateljice (Katja Sturm Schnabl, Irena Dolschon, Barbara Cuzioc Weiss, Barbara Pešak Mikec in Polona Mlakar), glasbenice (Aleksandra Serše), poštne in občinske uradnice (Aleksandra Serše, Ljiljana Šuštar).

(Pre)obsežen biografski (hagiografski) del se konča s podpornimi člani SŽD (Barbara Pešak Mikec) in poglavjem o podružnicah SŽD (nasploh o njih piše Nataša Budna Kodrič, celjsko in še kup drugih ženskih asociacij v mestu ob Savinji predstavlja Ivanka Zajc Cizelj, mariborsko pa Metka Vrbnjak).

Zbornik končujeta dve bolj politični razpravi – Anke Vidovič Miklavčič o Slovenski krščanski ženski zvezi in Vlaste Stavbar o vlogi žensk v deklaracijskem gibanju.

S pričujočim zbornikom avtorji (avtorice) popravljajo »krivico«, ki jim jo je doslej delala uradna zgodovina. Izbran segment »ženske« zgodovine – ženstvo med marčno revolucijo in deklaracijskim gibanjem s posebnim poudarkom na Splošnem ženskemu društvu so obdelale z vseh

mogočih aspektov. Resda so določena poglavja pripravljena v slogu, ki ga je »moška« zgodovina že prerasla – tako koncentracijo biografij lahko najdeš le še v biografskem leksikonu, Letu svetnikov ali pa v knjigah o narodnih herojih. Biografije so sicer jako »nucna« reč, bralca, ki ga zanima izključno nek fenomen in proces, pa žal ne pritegnejo. Vseeno ostaja moj odnos do knjige izrazito pozitiven – veselim se že nadaljevanja, ko bo trnova pot doseganja družbene enakopravnosti žensk ubesedena v zanimivih študijah in monografijah, temelječih na modernejši eksploataciji virov. »Ženske« zgodovine namreč ni, ravno tako ne kot »moške« zgodovine. Preteklost, sedanjost in prihodnost so skupne dimenzije. Podobno kot življenje smo si prisiljeni deliti tudi zgodovino in prav privoščljivo veselje me je navdajalo tudi (in zlasti ob) prebiranju biografij – vse, prav vse zagrete feministke so se idej za politično delovanje navzele v (prosvetljenem!) domačem krogu in vse so imele v svojem življenju tega ali onega »mentorja« (moškega!). Naj na koncu parafraziram priljubljen rek feministk: za vsako uspešno žensko stoji pravi moški.

Aleksander Žižek

MELIK.DOC

Vasilij Melik, Slovenci 1848–1918. *Razprave in članki. Izbral, uredil in spremno besedo napisal Viktor Vrbnjak, Študentska založba Litera, Documenta et studia historiae recentioris XV, Maribor, 2002, 766 str.*

V začetku marca letos je slovensko zgodovino pisje obogatil zbornik razprav in člankov akad. prof. dr. Vasilija Melika. Knjiga, ki je izbor Melikovega obsežnega raziskovalnega dela, je bila v programu založbe Obzorja in urednika Andreja Brvarja že več let. Luč sveta naj bi ugledala ob avtorjevi osemdesetletnici leta 2001, vendar ji splet okoliščin žal ni bil naklonjen. Nekoč vodilna mariborska založba je namreč propadla. Na srečo pa se je za zbornik ogrela založba Litera in jo ponudila v branje tako zgodovinarjem kot tudi širšemu krogu bralcev na Slovenskem.

Sedeminpetdeset člankov in razprav, kolikor jih šteje knjiga, pomeni veliko olajšanje vsakemu raziskovalcu, ki se ukvarja s Habsburško monarhijo in Slovenci po marčni revoluciji. Medtem ko je bilo poprejšnje raziskovanje Melikovega dela